

Поглед над Балканите
View Over the Balkan Peninsula

ПРОБЛЕМИ НА ВИЗАНТИЙСКОТО СРЕБЪРНО МОНЕТОСЕЧЕНЕ. ПРИЧИНИТЕ ЗА ПОЯВАТА НА ВАСИЛИКОНА ПРИ АНДРОНИК II ПАЛЕОЛОГ (1282 – 1328)

Георги Димов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. През 2010 г. списание „Тема“ публикува статия, посветена на монетен материал от разкопките в средновековната крепост Лютица край Ивайловград под наслов: „През размирните години на XIII и XIV в. Византия опитва да стабилизира пазара с нови монети“. Всъщност става въпрос за находка *in situ* от два сребърни василикона в не толкова добро състояние, които откривателите определят като „събитие от нумизматична гледна точка“. Констатацията поражда въпроса какво в двете сребърни монети провокира интерес сред учените към василиконовия номинал? И най-вече по какъв начин василиконът допринася за усилията на Византийската империя да стабилизира паричния пазар и икономиката си в първата декада на XIII век? Настоящата статия, проследявайки обстоятелствата и причините, довели до появата на василиконовия номинал във Византия като част от монетната политика на първите Палеолози, има за цел да даде отговор на поставените въпроси.

Keywords: basilikon, Emperor Andronikos, paleologian reforms

Сребърното монетосечене във Византия е сред проблемите, които винаги са будили интереса на нумизматите и медиевистите¹⁾. По време на късната античност среброто като монетен метал останало на заден план за сметка на златото и бронза, особено след монетните реформи на Диоклециан (284-305) и Константин Велики (306-337)²⁾. При управлението на първите Палеолози в началото на XIV в., след близо хилядолетие, настъпил обрат³⁾. Андроник II Палеолог (1282 – 1328) бил императорът, по чието време сребърните монети отново започнали да се емитират в сравнително големи за империята количества⁴⁾. В резултат на паричния пазар се появила една нетрадиционна за иначе „консервативното“ ромейско монетосечене емисия – т.нар. василикони (гр., ед.ч. *βασίλικόν* – Фиг.8).

Външно василиконът наподобявал венецианския сребърен дукат, най-вече в количествените и качествените си характеристики – тегло (приблизително от 2,02 г и съдържание на 92.7% сребро)^{5),6)}. Наименованието на новата монета също подсказвало сходство с дуката, като названията *βασίλικόν* и *doukaton* в общия смисъл

означавали „пари на василевса“ или „пари на дожа“, т.е. на съответния владетел. С времето населението на Ромейската империя започнало да нарича василикона дори *argyrión* (от гр. сребърен) поради високото съдържание на сребро в монетата или направо *δοῦκάτων*.

Интересна специфика на василикона била неговата форма, която, за разлика от утвърдената след XI в. конкавност на сребърните византийски монети, е напълно плоска. Иконографията на новия номинал обаче била онази черта, която го отличавала от венецианския грош, от ранните сръбски динари и от сребърните подражания на дуката. Обикновено на аверса (лицето) на първите василикони Христос бил представян на трон с облегалка, с Евангелие в лявата ръка, а надписът от двете страни гласял сиглите **IC—XC**. На опакото били разположени изображенията на императора и престолонаследника – прави, в анфас, с корони, дивитисиони и лороси, държащи двоен кръст, лабарум или кръст и сфера помежду си, според различните типове монети (Фиг. 8). Надписът върху реверса бил ясен, кратък, дори лаконичен: „Андроник и Михаил“. Такъв останал той и при следващите емисии, кръгово разположен за разлика от златните перпери (на Палеолозите), където надписът е линеен и запълва пространството около фигуралната композиция.

Производството на василиконовите емисии доскоро бе свързвано единствено с монетния двор в Константинопол, но напоследък Сесил Морисон предположи емитирането на монетите и в Солун⁷⁾. Всъщност конкретните обстоятелства и причините относно отсичането на първите василикони все още не са напълно изяснени и са обект на дебат сред научните среди. За съжаление, водещите хипотези в съвременната историография не поставят във фокуса на изследванията финансовите реформи на Палеолозите и причините довели до тях, а по-скоро събития, свързани с политическата история от късния XIII и ранния XIV век. Единственият български труд, посветен конкретно на сребърното монетосечене във Византия, например, разглежда проблема за появата на новата сребърна монета, изхождайки от обявяването на Михаил IX за съимператор (гр. *συμβασιλευς*) на Андроник II през 1295 г.⁸⁾ Всъщност Михаил бил провъзгласен за „симвасилевс“ от баща си едва тригодишен, т.е. в 1281 г., още преди смъртта на дядо му Михаил VIII (1261-1282). Въпреки че бил обявен за *basileus* по-късно (1294 г. или 1295 г.), неговата коронация наложила тенденция при Палеолозите вторият владетел (престолонаследник) да се титулува *autokrator*, което неминуемо е щяло да бъде отразено при първите василикони, ако те изпълнявали (предполагамата) роля на церемониални монети. Впрочем, при управлението на Палеолозите самата титла автократор загубила част от значението си. Настъпилата промяна била отбелязана в достигналия до нас текст от „Псевдо-Кодин“:

„...Ако той (василевсът) има син, и ако неговият баща му позволи, той може да напише същата формула, а именно автократор на Ромеите...“⁹⁾.

Още повече, инвокацията *αὐτοκράτωρ(ες) Ῥωμαίων* – (ΑΥΤΟΚΡΑΤΟ)ΡΕС

POMEON) се появила едва при по-късните втори василиконови емисии. При тях, за разлика от първите сребърни монети, близки в иконографско отношение с венецианските дукати, владетелите са представени на opakото, държейки лабарум, а образът на Христос, на трон, благославя (Фиг.1).

От друга страна, интронизацията на византийските императори след 1261 г. вероятно била прокламирана на златните номинали, като в конкретния случай това били перперите на Андроник II и Михаил IX. Върху тези монети владетелите са изобразени в момент на коронация (и благословия) от Христос, а съответната формула, за която вече стана въпрос, *αὐτοκράτωρ(ες) Ῥωμαίων* (мн.ч.), представяла освен Андроник и младия Михаил като самодържец – наместник Божии (на Христос Пантократор – гр. *Παντοκράτωρ* – Вседържец) на Земята¹⁰). Трябва също да споменем, че в продължение на двадесет години, до смъртта си през 1320 г., Михаил IX играел изключително важна роля в политическия живот на Византия, като младият автократор твърде често заемал централно място в делата на Византийската империя¹¹). Следователно, присъствието му редом с Андроник на василикона било съвсем логично и едва ли е свързано с дадено събитие, още повече с обявяването му за самодържец на ромеите.

Друг аргумент, който не бива да пропускате, е липсата на каквито и да е данни за василикона в писмените извори от XIII век. Първото споменаване на новия номинал било едва в кореспонденцията на арменския патриарх Атанасий I (1303-1309), а съответното писмо се датира към началото на следващото столетие, т.е. в началото на XIV век¹²).

Повечето съвременни изследователи в сферата на византийската нумизматика, сред които Майкъл Хенди и Филип Гриърсън, отнасят появата на василикона към по-късната 1304 г. Анализирайки писмените извори от XIV в., те излагат хипотеза, която обвързва новата сребърна монета със заплащането на наемниците от прословутата „Каталанска компания“ по време на източната ѝ авантюра. Позовавайки се на текста от „Хрониката“ на Рамон Мунтанер, където се споменавало как правителството в Константинопол отсякло василикона, за да се разплати с наемниците на Роже де Флор, авторите визират най-вече следния пасаж:

„...Когато бе сключен мирът (между България и Византия – б. а.), великият дук (Роже де Флор – б.а.) каза на императора (Андроник – б.а.) да заплати на войската и императорът обеща да го направи. Той заповяда да се отсеке монета с формата на венецианския дукат, който струваше осем барселонски пари, и ги нарече „базилеус“. Те не струваха и три пари, но той заповяда да циркулират по цената на онези, които струваха осем пари...“¹³).

Събитията, представени ни от Мунтанер, внушават идеята за император Андроник, който създал василикона, желайки да ошети чрез един занижен курс западните наемници. Вглеждайки се обаче по-детайлно в текста, забелязваме как дадената глава („210. Как се появи неприязън между Андроник и великия дук“) излага поредния *casus belli*, компрометиращ ромейския василевс в очите на читате-

ля. Интерпретирането на събитията във византийските наративни извори, най-вече при Георги Пахимер и неговата история на императорите Михаил и Андроник, дава представата за някои несъответствия с текста на „Хрониката“. Само при обявяването си за кесар Роже де Флор, например, получил тридесет хиляди златни монети, което хронологически следвало гореописаните събития от Мунтанер¹⁴⁾. От друга страна, първите василикони били високо пробни сребърни монети, които официално се разменяли по курс 1:12 спрямо златната перпера и успешно конкурирали венецианските грошови емисии. А както знаем, последните имали голям дял в европейската търговия през XIII в. и били един вид „универсална валута“ за времето си. Други аспекти на проблема са съответно наличието на фракция на василикона (1/2 василикон), както и сравнително продължителното емитиране на номинала до 1367 г. Следователно, отсичането на първите василиконови емисии не може, а и не бива да се тълкува като еднократен акт, свързан с „Каталанската компания“ и заплащането на наемници в Империята. По-скоро то било елемент от монетната реформа при Палеолозите, подчинена на определени икономически цели и закономерности. Раймон Мунтанер доказва това наше предположение чрез следния цитат, представящ финансовата политика на византийския владетел:

„...и заповяда (Андроник – б.а.) всеки, който вземе от гърците кон, муле... храни или други неща, да ги заплаща с тази монета...“

Конкретният пасаж осветлява ролята на василикона именно като парична единица, насочена към вътрешния пазар на Империята. А поредното несъответствие се крие във факта, че при началните преговори с Империята Роже де Флор също изрично поставил условието да му се заплаща в злато – практика, възприета от повечето наемници през епохата. Роже изчислявал сумите в „унции“ и „тари“ при договора с ромеите, придържайки се към монетната система в Южна Италия, където по това време пребивавал „кондотиерът“¹⁵⁾. Явно това предположение споделя и Росица Панова, която при превода на цитирания пасаж от гл. 210 на „Хрониката“ е посочила дуката не като сребърен грош, какъвто Филип Гриърсън и Майкъл Хенди са имали предвид, а като златен цекин (*zecchino*), в резултат на което, разглеждайки бележките към преведения текст на Мунтанер, оставаме с впечатлението, че в „Хрониката“ се говори само и единствено за златни номинали^{16),17)}. По-вероятно е тъкмо липсата на *aurum* да е била причината Роже де Флор да откаже тези високо-пробни сребърни монети и сумата да му е била изплатена впоследствие със златни перпери при кесарската му промоция през пролетта на 1305 г.

Друго интересно, но трудно доказуемо предположение, е представено от съставителя и преводача на българското издание на „Хрониката“ Росица Панова, според което, що се отнася до бележките към глава 210, не става дума за заплащане във василикони, а за безанти със златно покритие¹⁸⁾. В този случай Андроник II би задействал един стар механизъм на византийската политика – използването на нископробни златни монети за външни и рекрутни плащания. От друга страна

обаче, приликата с дуката „по форма“, спомената изрично в превода на „Хрониката“, е категоричното доказателство за невалидността на това предположение, тъй като перперата след XI в. е скифатна (корубеста) монета, която в никакъв случай не е плоска.

От направения анализ може да формулираме следните заключения. Василиконът бил номинал в резултат на поредната монетна реформа във византийското монетосечение. Емитирането му определено не може да се разглежда като продукт на еднократен акт – бил той владетелска интронизация или заплащане на наемна войска. По-вероятно е василиконът в късновизантийската монетна система да е имал за цел да замени електроновата *trikephalon* емисия, която вече била девалвираща до сребърна заради ниското съдържание на злато в нея. Паралелно с василикона ромейските императори въвели в парично обръщение и нов билионов номинал по модела на денарите (*denier tournese*), сечени в латинските „държавици“ в Гърция. Оценявайки значението на новите сребърни и билионов монети, може да допуснем, че провежданата „монетна политика“ от първите Палеолози е имала за цел създаването на модел, чрез който да конкурират Венеция и Латинския Запад – техните монетни емисии, икономика и търговия. Самият Андроник II Палеолог – изключително ерудиран и реформаторски настроен владетел, по време на управлението си се стараел чрез поредица от мерки да подобри икономическото състояние на Империята, която била в явен упадък – перперата се обезценявала, налице била инфлация. За целта императорът въвел редица икономии, реорганизирал и редуцирал чувствително армията, протежил месните занаятчии и търговия. Противопоставянето на италианските и западните търговци, както и опитът за икономически подем, разбира се, довели до нуждата от монетна реформа¹⁹⁾. В контекста на изложените промени е необходимо да посочим предположението на Сесил Морисон за „прозападната“ монетна политика на първите Палеолози и по-конкретно на Андроник II. Всъщност монетосеченето на византийските василевси от XIV в. Морисон обобщава с определението „*The Westernized Palaiologan System (1304–67)*“, чиято монетна система трябвало да адаптира икономиката на Византия към динамично променящия се паричен пазар²⁰⁾. Моментът за „паричната офанзива“ от страна на Византийската империя настъпил в резултат на събитията отпреди няколко десетилетия, когато след подписването на договора от Нимфеон (13.ІІІ.1261 г.) контролът върху балканската и черноморската търговия преминал от венецианците към генуезците²¹⁾. Венецианските търговци загубили влиянието си в търговията на Балканите и по Черноморието, а с тях и паричния монопол от предходния век. Образувалият се вакуум бил изключително благоприятен за реабилитирането на „монетната доминация“ от възстановената Византийска империя, а и василиконът, както видяхме, ненапрасно носел метричните характеристики на венецианските сребърни грошове. Следователно, с появата на сребърните емисии на първите Палеолози целта на Андроник II да измести сребърните венециански дукати от паричния

пазар и да заеме техния дял, била донякъде постигната и притокът на венециански монети в Източните Балкани постепенно намалял, като при управлението на дожа Пиетро Градениго (1289-1311) внезапно спрял, а след това се възстановил едва при Франческо Дандоло (1329-1339), но не със същия интензитет²²⁾. Дори българските грошове на цар Михаил Асен (1337-1355) и царица Ирина от типа „владетелите изобразени прави, държейки двоен кръст“ следвали модела на първите василикони на Андроник II с Михаил IX²³⁾. Най-ясна отлика в типовете сребърни монети от Второто българско царство (1185-1393) може да се направи, сравнявайки сребърните номинали на Георги I Тертер (1280-1292) и Михаил Асен с тези на Тодор Светослав (1300-1322) или на Михаил Асен и царица Ирина. Първите били подражания на венецианските сребърни дукати от типа „Христос на трон – владетелят и светецът държат знаме“ с надпис на латински. Вторите вече следвали модела на василикона. Важно е да отбележим, че василиконовият тегловен стандарт се наложил впоследствие и в североизточните български земи (дн. Добруджа), а по-късно и в появилото се през втората половина на XIV в. Карвунско деспотство, което поддържало тесни политически контакти с правителството в Константинопол²⁴⁾. Монетната находка от Добричко (с. Батово) например съдържа голям брой грошове на Михаил Шишман (1323-1330) и Иван Александър (1331-1371), както и по-малки количества василикони от управлението на Йоан VI Кантакузин (1353-1354) с Йоан V Палеолог (1347-1353)²⁵⁾. Сребърните монети на двамата български владетели в съкровището от с. Батово следвали теглото на византийските василикони, което варирало в периода 1323 – 1354 г. от 2.02 г до около 1.00 г. Аналогичен е и случаят при находката от с. Храбово (Добричко), където българските и сръбските грошове отново поддържали тегловните параметри на василикона. Всъщност в колективните находки от Добричко сръбските динари били едва няколко и съответно с орязани монетни ядра, за да преминат към теглото на византийския василиконов номинал. Стоян Авдев в труда си върху монетната система в средновековна България представя „интересното“ и условно наименование: „*добруджански василикони*“, което следва логиката на проведените от автора метрологични проучвания. Авдев ревизира мнението на румънските нумизмати в лицето на Е. Оберлендр– Търновяну относно „...*свързването на тегловния стандарт на орязаните и контрамаркирани сръбски, босненски, български и византийски сребърни монети със стандарта на асприте на Тана (Азак) ок. 1330-1340 г....*“, като посочва пресилеността на конкретните твърдения. Наистина връзката между генуезкото и византийско монетосечение не подлежи на съмнение след договора от Нимфеон, но паралел по-скоро може да търсим в билионовите торнезета, особено от типа: **+ПОΛΙΤΙΚΟΝ**.

В заключение следва да направим „заслужено“ положителен извод за монетната политика на Ромейската империя по времето на Андроник II. Въвеждането на василикона и налагането на новия сребърен стандарт в района на Черноморието и Източните Балкани ограничило употребата на венецианските монети и

техните български и сръбски подражания. Така, освен „реставрирането“ на Византия с център Константинопол през 1261 г., ромеите постигнали и определени успехи в монетната си политика, като, освен грошови подражания, се появили и василиконови. За съжаление след средата на четиринадесетото столетие Византийската империя навлязла в период на безвъзвратен упадък, като василиконът загубил своята стойност, бил заменен от фракция на ставратоновия номинал (гр. *σταυράτον* – кръстат)²⁶. В резултат Византия повече не можела да „диктува“ политиката на контрол върху паричните пазари, както в по-ранни времена.

ТАБЛИЦИ

Фигура 1– 2. Василикон (βασίλικόν) на Андроник II и Михаил IX, сравнен със сребърен дукат на Франческо Дандоло (1329-1339).

Фигура 3– 4. Златен перпер (νόμισμα ὑπέρπυρον) от ранното управление на Андроник II и по-късна перпера на Андроник II с Михаил IX.

Фигура 5, 6, 7. Реверс на перпера на Андроник II с Михаил IX, реверс и аверс на перпера на Андроник II с Андроник III, реверс и аверс на перпера на Йоан V и Йоан VI. На аверса на посочените перпери (фиг. 3 – 7) е представена Богородица Влахеренска.

Фигура 8. Първите василикони на Андроник II с Михаил IX, увеличен мащаб.

БЕЛЕЖКИ

1. През 2010г. списание „Тема“ публикува статия, посветена на монетен материал от разкопките в средновековната крепост Лютица (край Ивайловград) под наслов: „През размирните години на XIII и XIV в. Византия опитва да стабилизира пазара с нови монети“. Всъщност става въпрос за находка *in situ* от два сребърни василикона в не толкова добро състояние, които откривателите определят като „събитие от нумизматична гледна точка“. Констатацията поражда въпроса, какво в двете сребърни монети провокира интерес сред учените към василиконовия номинал. И най-вече, по какъв начин василиконът допринася за усилията на Византийската империя да стабилизира паричния пазар и икономиката си в първата декада на XIII в. Находки с василикони в днешна България имаме от Балчик, Добричко, Ямбол, София, Ивайловград; вж: Герасимов. Т., Един грош на Андроник II с Михаил IX, ИАИ XXX, 1967, стр. 199-200; Герасимов. Т., Две сребърни монети на Йоан V Палеолог, ИАИ XXVIII, 1965, 259-261; Герасимов. Т., Четири сребърни монети от Йоан V Палеолог с Йоан VI Кантакузин, ИАИ XXXIV, 1974, стр. 322-325.
2. Grierson, Ph. *Byzantine coinage*, Dumbarton Oaks 1999, pp.12-13
3. За монетосеченето при Палеолозите вж: Bendall, S. P. Donald. *The Later Paleologan Coinage*, London 1979; Laurent, V. *La Basilicon, nouveau nom monnaie sous Andronic II Paleologue*. BZ 45, 1952, p.50-58; Metcalf, D.M. *Coins of the Balkans (830-1396)* T., 1965; Grierson, Ph. *Catalogue of the Byzantine coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection: 1258-1453*, Vol. 5. *Michael VIII to Constantine XI*, Dumbarton Oaks 1999; Grierson, Ph. *Byzantine coins*, Taylor & Francis, 1982, pp. 276-319; Sear, David R. *Byzantine Coins and Their Values*. Second Edition, revised and enlarged, London, Seaby 1987. Morrisson, C. *Catalog des monnaies Byzantine*. Paris, 1970.; Wroth W. W. *Imperial Byzantine Coins in British Museum*. London, 1908.

4. Hendy, M. *Studies in the Byzantine Monetary Economy c. 300-1450*, Cambridge, 1985, p.531; Kazhdan, A., *Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford University Press 1991, p. 267.
5. Венецианските сребърни монети – дукати (монети на дожа) били въведени през 1193 г. от дожа Енрико Дандоло (1195-1205). По-известни станали с наименованията си *denaro grosso* (голям денар – грош) или *матапан* (от н. Матапан в Гърция). В случая – дукат, грош и матапан се отнасят за един и същ монетен тип.
6. Авдев, Ст. Монетната система в средновековна България през XIII – XIV век. София 2005, стр.162-163. Metcalf, D.M. *Coinage in the South – Eastern Europe 820-1396*. London 1979, pp. 273-275.
7. Morrisson, C. *The Emperor, the Saint, and the City: Coinage and Money in Thessalonike from the Thirteenth to the Fifteenth Century*. DOP, 57, Washington 2007, pp. 174 – 203.
8. Харитонов, Хр. Среброто на Византия, Велико Търново 2003, стр.82–100. Теорията за василикона като монета, свързана с обявяването на Михаил IX за император, т.е. церемониална, е отдавна поддържана сред нумизматите. В статията предлагаме някои корективи на това твърдение.
9. Божилов, Ив. Византийските василевси, София 1997, стр.31.
10. Иконографският модел на този тип перпери се запазил. Преповторен бил отново в по-късните златни емисии на Андроник II с неговия внук и съимператор Андроник III, като при последните емисии престолонаследникът (понякога) не бил титулуван автократор. На тези перпери двамата владетели били изобразени коленичили, в момент на благословия и коронация от Христос, а на лицето била представена Богородица Влахеренска – покровителка и пазителка на Константинопол (фиг.3-7).
11. Божилов, Ив. Византийските стр. 383.
12. Laurent, V. *La Basilicon, nouveau nom monnaie sous Andronic II.....* p.50-58.
13. Рамон Мунтанер. Хроника (превод Р. Панова), София, 1994, стр.58.
14. George Pachymeres, *Relations historiques*, II, Livres IV-VI, CFHB 24.2, ed. A. Failler, Paris 1984, p. 540. Георги Пахимер дава и интересни сведения за обезценяването на перпера при Палеолозите. Вж. <http://www.archive.org/stream/demichaeleetand01bekkgoog#page/n3/mode/2up> (G. Pachymeris De Michaele et Andronico Paleologis, Bonn, 1835., (Greek and Latin text).
15. При превода на „Crònica“ на Рамон Мунтанер (1272 – 1336) тарите са посочени като 20 г златни монети, а монетата е наречена в превод „тарин“. В действителност става дума за еднограмови златни тари, които владетелите на Южна Италия емитирали по източен образец. Вж. Рамон Мунтанер. Хроника ...стр.104.
16. Въведен от Джовани Дандоло (1280-1289) през 1284 г., златният дукат с времето става известен и като *zecchino*, което име се налага след XVI в. окончателно.

17. Рамон Мунтанер. Хроника... стр. 110.
18. Пак там... стр.107.
19. Монетната реформа при Андроник II била резултат от икономическата доминация на венецианските грошове, които заедно с трапезундските аспри се наложили като основни монетни номинали на територията на Византия, Балканите и Черноморието. Ретроспективно ще видим как още през XIX в., във връзка със загадъчното отсъствие на собствени монети на латинските императори, Шлюмберже изказва предположението, че след 1204 г. Венеция е управлявала и златното, и сребърно монетосечене на Латинската империя (1204-1261). Днес мнението на Рос Глендфилд преповтаря идеите на Шлюмберже и приема организирането на „имитативно“ латинско билоново монетосечене във византийски стил от венецианците, като латинските императори са били само негови потребители. В резултат до 1261 г. Венеция контролирала търговията на Балканите и в Черноморието, а венецианците били единствените привилегировани търговци в Константинопол, което доказват многобройните монетни находки.
20. Laiou, A., C. Morrisson *The Byzantine Economy*. Cambridge University Press 2007, pp.218.
21. Geanakoplos, D.J. *Emperor Michael Paleologus and the West*. Harvard University Press 1959, pp. 75-92; Nicol, D. *Byzantium and Venice: A Study in Diplomatic and Cultural Relations*. Cambridge University Press 1992, p. 166; Генуа всъщност била конкурент и противник на Венеция. Крайъгълният камък на техните взаимоотношения били търговските монополи, наложени от Венеция след събитията от 1204 г., сблъсъкът на интересите им в Сирия и неуредиците в Леванта. Стоян Авдев допуска, че след изгонването на венецианците от Константинопол през 1261 г. и разрушаването на техния квартал венецианската монетарница в града преминала под контрола на генуезците. Днес нямаме данни за генуезкото монетосечене от Константинопол, въпреки че монетната циркулация и находките от района на Черно море са добре проучени. Вероятно монетарница е съществувала в Пера, още повече приходите на генуезците в Константинопол от втората половина на XIV в. възлизали на над 200 000 перпера срещу скромните 30 000, които получавал византийският император главно от различните комеркиони (мита). А търговията в Пера изисквала монетен ресурс. Интересен факт в случая са големите дългове, които Андроник III натрупал към генуезците. При младия Андроник започнало емитирането на билионов номинал в Константинопол с надпис +ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ (означаващ градски, подобен надпис има върху френските дениета (BVRGENSIS), което предполага релации със западен (генуезки) монетен двор. Първоначално монетата била определяна за тесер (жетон), но с времето се оказало, че е част от Палеологовата монетна система, като стойността ѝ възлизала на 1/96 от перпера.
22. Авдев, Ст. Монетната система в Средновековна България... стр. 124.
23. Авдев, Ст. Сребърните монети на цар Михаил Асен (1337-1355) Нумизматика, кн.3,1980, стр. 13-22; Авдев, Ст. Българските средновековни монети София, 2007, стр. 127-150.

24. Колективните находки с орязани сръбски динари и български грошове заедно с византийски василикони от с. Храброво и с. Батово (Добричко) са показателни за уеднаквяване теглото им според василикона. Вж: Авдев, Ст. Монетната система в Средновековна България...стр. 164.
25. Paroushev. V., The coins from the silver hoard found near Batovo in the region of Dobrich. Numismatic and Sphragistic (Contributions to Ancient and Mediaeval History of Dobroudja) // Добруджа. 1995. Т. 12. Р. 272-286.
26. Doukatorpoulon- (малък дукат) фракция на ставратона (1/8), която заместила василикона. Теглото ѝ било около 1г.

PROBLEMS OF BYZANTINE SILVER COINAGE. THE APPEARANCE OF BASILIKON DURING THE REIGN OF ANDRONICUS II PALAEOLOGUS /1282-1328/

Abstract. The paper presents the reasons for the appearance of Byzantine silver coin (basilikon) during the first half of the XIV century.

The basilikon coin was introduced shortly before 1304 by Emperor Andronikos in direct imitation of the Venetian silver ducat (grosso). The new coin was designed to replace the Latin coinage in the borders of the Empire as a result of Paleologian economic reforms and politic.

Georgi Dimov

✉ Sofia University „St. Kliment Ohridski“
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504, Sofia, Bulgaria
E-mail: georgi_kanev1@abv.bg